

Ylivieskan kaupunki
Ympäristöterveyslautakunta

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO
VUODEN 2023 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sisällysluettelo

1. Yleistä.....	3
2. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö	4
2.1. Toiminta-alue.....	4
2.2. Valvonnan voimavarat ja tehtävät	4
2.3. Koulutus ja henkilöstön pätevyys	5
2.4. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä	6
2.5. Laadunhallinta.....	6
2.6. Viestintä	6
2.7. Valvonnan maksullisuus ja muut tulot.....	7
2.8. Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.....	7
3. Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi	7
3.1. Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet.....	7
3.2. Elintarvikevalvonta	8
3.3. Terveydensuojelulain mukainen valvonta.....	9
3.4. Tupakkalain mukainen valvonta.....	11
3.5. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta.....	11
3.6. Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	11
3.6.1 Eläinlääkäripalvelut	12
3.6.2 Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut	14
3.6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät	14
3.6.4 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	15
4. Häiriötilanteisiin varautuminen	15
4.1. Toiminta häiriötilanteissa	15
4.2. Epidemioiden selvittäminen.....	16
5. Yhteenveto ja pohdinta	16
5.1. Valvonnan resurssien toteutuminen.....	16
5.2. Ympäristöterveydenhuollon tulot	18
5.3. Pohdinta.....	18

1. Yleistä

Ympäristöterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön, elintarvikkeiden ja kansalaisten terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon toimialan keskeisiä erityislakeja ovat terveydensuojelulaki (763/1994), elintarvikelaki (297/2021), tupakkalaki (549/2016), sekä eläinlääkintähuoltolaki (765/2009). Lisäksi ympäristöterveydenhuoltoa säätelee lääkelainsäädäntö nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonnan osalta.

Edellä mainittu erityislainsäädäntö velvoittaa kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman ja päivittämään sitä tarvittaessa. Elintarvikelain 27 §:n mukaan kunnan on julkaistava suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset. Myös terveydensuojelu-, tupakka- ja nikotiininestevalvonnan sekä eläinlääkintähuollon valvonnan ja eläinten terveyden- ja sairauksien hoidon tehtävien toteutuminen vedetään yhteen ja arvioidaan vuosittain. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien valvontasuunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi käsitellään ympäristöterveyslautakunnassa. Arviointi ja toimialakohtaiset toteumaraportit toimitetaan tiedoksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä VYHA:n kautta helmikuun 2024 loppuun mennessä.

Arvioinnissa tarkastellaan aluksi valvonnan yleisiä edellytyksiä suunnitelmavuonna. Arvioinnissa esitetään eri lakien mukaisten suunnitelmallisten valvontojen toteutumaprosentit ja pohditaan syitä merkittäviin poikkeamiin suunnitellusta. Arviointi sisältää lisäksi numeerisia yhteenvetoja työajan käytöstä, eri lakien mukaisista suoritteista, valvonnan tuloista sekä yleistä pohdintaa.

Vuosi 2023 oli ympäristöterveydenhuollon ensimmäinen toimintavuosi osana Ylivieskan kaupungin organisaatiota. Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena oli toiminnan vakiinnuttaminen osana uutta organisaatiota. Yleisenä tavoitteena oli terveyshaittojen ehkäiseminen viestinnän ja ennalta ehkäisevän valvontatyön keinoin, ja ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen yhteistyössä muiden ehkäisevän päihdetyön toimijoiden kanssa.

Yksikkö täyttää ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) henkilöresursseja koskevat vaatimukset. Yksikön koko on kuitenkin kohtuullisen pieni, 14 henkilötyövuotta. Henkilöstön riittävyys ja sen heijastuminen toimintaan ja talouteen on yksi suurimmista yksikön toimintaa koskevista riskeistä.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten kokonaistoteutusprosentti oli vuonna 2023 42 %. (64 % vuonna 2022, 62 % vuonna 2021 ja 60 % vuonna 2020). Valvonnan henkilöresursseissa oli yhden henkilön vaje vuoden viimeisen kolmanneksen ajan. Eläinlääkinnässä henkilöresursseja oli riittävästi pois lukien eläinlääkintähuollon valvonta, jossa oli vajausta 0,5 henkilötyövuoden verran koko vuoden.

Vuoden 2022 alusta lähtien elintarvike- ja terveydensuojelulakien perusteella ilmoitusvelvollisilta toiminnanharjoittajilta ruvettiin perimään vuosittaista, veroluonteista valvonnan perusmaksua. Maksun käyttöönotto on kehittänyt ympäristöterveydenhuollon tuloja positiiviseen suuntaan. Tämä on tärkeää, koska merkittävä osa ympäristöterveydenhuollon palveluista on kansalaisille ja toiminnanharjoittajille maksutonta. Organisaatiomuutos toi muutoksia laskutuksen käytännön toteuttamiseen, joka saatiin toimimaan sujuvasti loppuvuodesta 2023.

Ympäristöterveydenhuollossa on runsaasti tehtäviä, joita ei voida ennakoida. Tällaisia ovat esimerkiksi epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittäminen, asumisterveyteen liittyvät sisäilma-asiat sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomaistyöhön kuuluu myös kansalaisille ja toimijoille annettava neuvonta ja ohjaus. Lisäksi ympäristöterveydenhuolto antaa lausuntoja muiden viranomaisten, kuten rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisten lausuntopyyntöihin.

2. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

2.1. Toiminta-alue

Valvontayksikön toimialuetta ovat Alavieskan kunta, Nivalan kaupunki, Sievin kunta ja Ylivieskan kaupunki. Yhteistoiminta-alueen asukasluku on vuonna 2023 ollut yhteensä 32 992 henkilöä. Taulukossa 1 on esitetty asukasmäärät kunnittain.

Taulukko 1 Yhteistoiminta-alueen asukasmäärä 11/2023 (lähde: Tilastokeskus)

Kunta	Asukasmäärä	%-osuus
Alavieska	2446	7
Nivala	10 449	32
Sievi	4 716	14
Ylivieska	15 381	47
Yhteensä	32 992	100

2.2. Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Ympäristöterveydenhuollon yksikössä on kaikkiaan 13 virkaa ja yksi toimi. Yksikkö täyttää ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) vaatimuksen siitä, että kunnassa tai yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaa yksi toimielin, jolla on käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Yhteistoiminta-alueella on lisäksi sopimus Kalajoen kaupungin kanssa 0,5 htv:n suuruisen valvontaeläinlääkäriresurssin hankkimisesta. Tämä ei toteutunut vuonna 2023, koska kyseistä virkaa ei saatu täytettyä vuonna 2023.

Vuonna 2023 henkilöstössä oli vaihtuvuutta sekä terveystalvonnassa että eläinlääkintähuollossa. Yksi Nivalan eläinlääkintähuollon eläinlääkäreistä irtisanoutui 31.5.2023 ja yksi terveys- ja suojelulain mukaisia viranomaistehtäviä hoitanut terveysinsinööri irtisanoutui 31.8.2023. Nivalan eläinlääkintähuollossa oli vuonna 2023 yksi määräaikainen, osa-aikainen vs. kaupungin eläinlääkäri hoitamassa eri eläinlääkäreiden viransijaisuuksia, lisäksi yksi eläinlääkäri on ollut otettuna eri pituisiin määräaikaisuuksiin eri eläinlääkäreiden päivystysvapaiden ajaksi, tehtävien hoidon turvaamiseksi.

Taulukko 2 Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö 31.12.2023

Virkanimike	Nimi	Vastuualue	Muuta
Ympäristöterveydenhuollon johtaja	Pyykönen Päivi	hallinto, terveystalvonta	
Terveystsinööri	Junnikkala Piia	terveystalvonta, ympäristöterveydenhuollon johtajan varahenkilö	
Terveystsinööri	Pitkänen Julius	terveystalvonta	Valittu virkaan 4.12.2023, aloitus 2.1.2024
Terveystsinööri	Härmänmaa Siiri	terveystalvonta	
Terveystsinööri	Linda Linna	terveystalvonta	Osa-aikainen n. 80 %
Valvontaeläinlääkäri	Niemistö Viivi	eläinlääkintähuolto/valvontatehtävät	
Valvontaeläinlääkäri		eläinlääkintähuolto / valvontatehtävät	Kalajoelta hankittu 0,5 htv:n työpanos, ei toteutunut vuonna 2023
Kaupungineläinlääkäri	Aittamaa Leena	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Hannula Kaija	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Lehto Jenni	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Rantala Marja	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Aitto-oja Ville	praktiikka, Nivala	Valittu virkaan 4.9.2023 Aloittanut virassa 6.9.2023
Kaupungineläinlääkäri	Aitto-oja Petra	praktiikka, Nivala	Virkavapaalta 22.2.2023
Kaupungineläinlääkäri	Liikanen Antti	praktiikka, Nivala	
Eläintenhoitaja, toimi	Säälüoto Kirsti	Ylivieska	
Yhteensä virkoja ja toimia 31.12.2023 14 htv			

2.3. Koulutus ja henkilöstön pätevyys

Kaikkien työntekijöiden odotetaan osallistuvan koulutukseen ja siihen on varattu mahdollisuus. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan hyvänä koulutustavoitteena on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Käytännössä koulutustarve riippuu viranhaltijan pohjakoulutuksesta, työnkuvasta ja toimialaa koskevan lainsäädännön ja ohjeistusten muutoksista. Koska koko henkilöstön osallistuminen samoilte koulutuspäiville ei ole käytännössä useinkaan mahdollista, on sovittu, että koulutuksessa käynyt antaa koulutuspalautteen muille omassa yksikössään työskenteleville.

Eläinlääkäreillä on lainsäädännön nojalla täydennyskoulutusvelvollisuus. Eläinlääkäreiden edellytetään osallistuvan vähintään aluehallintoviraston järjestämille vuosittaisille koulutuspäiville, jotka vuonna 2023 toteutettiin osapäiväkoulutuksena. Kokonaisten koulutuspäivien määrä henkilöä kohti oli eläinlääkintähuollossa keskimäärin kaksi päivää. Valvonnan henkilöstö, mukaan lukien valvontaeläinlääkäri ja terveystalvonnan johtaja, ovat osallistuneet kokopäiväkoulutukseen keskimäärin kolmena päivänä.

Viime vuosina sekä eläinlääkintähuollossa että terveysvalvonnassa ovat yleistyneet parista tunnista puoleen päivään kestävät webinaarit, joihin on osallistuttu keskimäärin neljä kertaa / henkilö. Koulutukset ovat praktikoiden osalta käsitelleet enimmäkseen praktiikka-aiheita ja mukana on ollut myös terveydenhuoltoon ja viranomaistehtäviin liittyviä koulutuksia. Lisäksi elintarvikevalvonnasta vastaavat viranhaltijat ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin eri valvonnan osa-alueiden valvontaverkostoihin ja aluehallintoviraston työkokouksiin. Valvontaverkostoja ovat muun muassa elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan valvontaverkosto sekä elintarvikekontaktimateriaali, ravintolisä ja elintarviketiedot valvontaverkosto. Terveysturvallisuuden mukaisia toimia hoitavat viranhaltijat ovat osallistuneet sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran järjestämiin sisäilmastoklinikoihin. Niiden aiheita ovat olleet muun muassa melu ja säteily.

Koulutuksiin ilmoittaudutaan ja niihin osallistumista seurataan sähköisellä hyväksymisjärjestelmällä (Personec F OSS). Myös määräaikaisille työntekijöille taataan mahdollisuus kouluttamiseen.

Henkilökuntaa rekrytoitaessa varmistetaan hakijan pätevyys. Eläinlääkäreiden osalta tarkistetaan, että henkilö on merkitty Ruokaviraston ylläpitämään eläinlääkärirekisterin julkiseen tietopalveluun. Rekisteriin on merkitty kaikki eläinlääkärit, joilla on oikeus harjoittaa eläinlääkärin ammattia Suomessa.

Henkilöstön perehdyttämiseen on kirjalliset perehdytysohjeet.

2.4. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

Ympäristöterveydenhuollossa valvonnassa on käytössä valtakunnallinen toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI).

2.5. Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman, joka on laadittu vuosille 2020–2024, teemana on yhdenmukaisen valvonnan ja yhteistyön edistäminen. Näistä ensin mainittu sisältää valvonnan laadun parantamisen. Ympäristöterveydenhuollon yksikkö noudattaa toiminnassaan hallinnonalalla toimivien keskusvirastojen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran ja Ruokaviraston laatimia soveltamisohjeita.

2.6. Viestintä

Ulkoiseen viestintään kuuluvat asiakaspalvelu, neuvonta ja opastus sekä tiedottaminen. Tärkein osa toiminnanharjoittajien ja asiakkaiden neuvonnasta tapahtuu valvonta- ja sairaskäyntien (eläinlääkärit) yhteydessä. Neuvontaa ja opastusta annetaan toimijoille ja kansalaisille myös puhelimitse ja sähköpostitse. Ympäristöterveydenhuollon kotisivut ovat Ylivieskan kaupungin internet-sivujen alla. Facebookia, Instagramia ja Twitteriä käytetään viestintään tarvittaessa.

Häiriötilannetiedottaminen on osa häiriötilannevarautumista. Ympäristöterveydenhuollon virallisesta tiedottamisesta vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja tai hänen varahenkilönsä:

Ympäristöterveydenhuollon johtaja Päivi Pyykönen, puh. 044 419 5026 ja varahenkilö terveysinsinööri Piia Junnikkala, puh. 044 419 5823. Sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi(at)ylivieska.fi

Keskeisiä sisäisen viestinnän välineitä ovat olleet Ylivieskan kaupungin intranet ja sähköposti. Ympäristöterveydenhuollon sisäistä tiedonkulkua palvelevat tulosalueen yhteiset palaverit, valvonnan ja eläinlääkintähuollon säännölliset palaverit ja eläinlääkintähuollon päivystyskokoukset.

2.7. Valvonnan maksullisuus ja muut tulot

Valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista ja siitä on peritty ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän maksutaksan (Ympäristöterveyslautakunta 23.01.2023 § 3) mukaiset valvontamaksut. Valvontasuunnitelman mukaiseen valvontaan luetaan kuuluvaksi suurin osa tarkastuksista sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely sekä osa näytteenotoista. Maksujen suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisilta valvontakohteilta ruvettiin vuodesta 2022 alkaen perimään veroluonteista valvonnan perusmaksua. Tupakan vähittäis- ja tukkumyyntipaikkojen vuosivalvontamaksu on ollut käytössä vuoden 2017 alusta lukien.

Kaikkiaan valvontamaksuja on vuonna 2023 laskutettu n. 109 209 € (111 200 € vuonna 2022). Kaikki saadut tulot on käytetty ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten turvaamiseen.

Valtion korvauksia eläinlääkintähuollon 15 §:n 2 momentin mukaisesta valvonnasta on saatu 95 415 € (23 040,71 € v. 2022). Korvaussumman kasvu johtuu siitä, että toimintavuonna yhteistoiminta-alueella oli oma valvontaeläinlääkäri koko vuoden, ja myös muut kunnaneläinlääkärit suorittivat valtion valvontatehtäviä ennakoitua enemmän. Osasyynä tähän olivat vuonna 2023 alueella todetut lintuinfluenssatapaukset ja taudin kartoitustoimet. Vuonna 2022 yhteistoiminta-alueella oli oma valvontaeläinlääkäri vasta marraskuusta lähtien.

Valvontatehtävien lisäksi korvauksia eläinlääkintähuollossa on peritty klinikka- ja laitemaksuina sekä laboratoriotarvikkeista 23 685 € (18 292,64 € v. 2022). Vuonna 2023 eläinlääkärivastaanotoilla oli pieneläinkäyntejä yhteensä 2260 kun niitä edellisellä vuonna oli 2203. Yhteistoiminta-alueella pieneläinten hoito painottuu Ylivieskan yhteisvastaanotolle.

2.8. Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuolto on vuonna 2023 tukeutunut SeiLab Oy:n laboratoriopalveluihin, jolla on toimipiste Haapavedellä. Heidän kanssaan on tehty sopimus myös normaalin työajan ulkopuolista palveluista häiriötilanteiden varalta.

Eläintautivalvontaan liittyvistä näytteistä osa lähetetään tutkittavaksi Ruokaviraston hyväksymiin laboratorioihin tai Ruokaviraston laboratorioon.

3. Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi

3.1. Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Suunnitelmanmukaisen valvonnan kohteiden tarkastustiheydet on määritelty Ruokaviraston riskiluokitusohjeen mukaisesti. Tarkastustiheyden määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria. Uusien kohteiden, joilla tarkastushistoriaa ei vielä ole, tarkastustiheyden laskee Vati-järjestelmä kohdetietojen perusteella.

Terveysuojelulain mukaisissa tarkastuksissa tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppi-kohtaisesti.

Suunniteltujen tarkastusten toteutuminen vuonna 2023 on esitetty taulukossa 11 sivulla 17. Suunnitelmanmukaisen valvonnan tarkastusten toteutumisaste oli 42 %. Luvussa eivät ole mukana eläinsuojelulain ja eläintautilain mukaiset tarkastukset.

Suunnitelman mukaisiin valvontatoimiin luetaan kuuluviksi tarkastusten lisäksi myös suurin osa näytteenotosta sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely. Valvontasuunnitelmassa on varattu resursseja myös muihin, kuin suunniteltuihin tarkastuksiin. Valvontasuunnitelman ulkopuolisten tarkastusten ja valvontatoimien osuus on niin korkea, ettei 100-prosenttiseen suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten toteutumaan ole käytännössä mahdollista päästä.

3.2. Elintarvikevalvonta

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisena teemana on edelleen vuonna 2023 ollut yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Vuonna 2023 erityisiä Ruokaviraston ohjaamia painopisteitä ovat elintarvikevalvonnassa olleet jäljitettävyyden valvonta, lämpötilanhallinta, petoksellisen toiminnan torjunta viranomaisyhteistyönä, sähköisen asioinnin kehittäminen, valvonnan kohteiden ja kohdetoimintojen saattaminen ajan tasalle sekä pandemiavalmiuden kehittäminen. Vuonna 2023 yksiköllä ei ollut omia valvontaprojekteja.

Jäljitettävyyttä ja siihen liittyen myös pakkausmerkintöjen oikeellisuutta sekä lämpötilanhallinnan toteuttamista on valvottu Oiva-tarkastuksilla. Yksikön henkilöstö on osallistunut Ruokaviraston rikollisuuden torjunnan valvontaverokoston palaveriin. Toimijoita on ohjattu sähköisen ilmoituspalvelu Ilpan käyttöön ja tätä nykyä suurin osa ilmoituksista tulee Ilpan kautta. Tarkastuksilla on valvottu, että toiminta tarkastuskohteessa vastaa ilmoitettua, ja ne toimijat, jotka ovat laiminlyöneet ilmoitusvelvollisuuden, on neuvonnan ja ohjauksen keinoin pyritty saamaan valvonnan piiriin.

Tarkastustoiminnassa noudatetaan voimassa olevaa elintarvikelainsäädäntöä, Ruokaviraston soveltamisohjeita ja Ruokaviraston julkaisemia, elintarvikelain säädöksiin perustuvia Oiva-arviointiohjeita.

Taulukossa 3 on esitetty Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen ja koko maan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosanoitain vuonna 2023. A- tai B-arvosana kertoo siitä, että toiminta on täysin tai pääosin lainsäädännön mukaista. Yksikön antamat arvosanat noudattavat tältä osin, sekä C-arvosanan suhteen valtakunnallista ja PSAVI:n alueen jakaumaa.

Taulukko 3 Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen ja koko maan elintarvikevalvonnan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosanoittain vuonna 2023 (lähde: Vati-järjestelmä). Suluissa vuoden 2022 jakauma.

	Ylivieska	PSAVI	Koko maa
Oivallinen	29 (31) %	50 (52) %	46 (48) %
Hyvä	52 (52) %	34 (34) %	38 (37) %
Korjattavaa	19 (14) %	15 (13) %	16 (14) %
Huono	0 (2) %	1 (0) %	1 (1) %

Taulukko 4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelman toteutumisen arviointi

Näytetyyppi	Kohderyhmä	Näyte	Näytemäärä /kohde	Toteutunut näytteenotto/krt
Elintarvike	Maitoalan laitos	Maitovalmisteet	1–2	0
Elintarvike	Liha-alan laitos*	Lihavalmisteet	1–2	0
Elintarvike	Kasvituotteiden valmistus / jalostus	Sellaisenaan syötävät kasvisjalosteet	2–6	0
Puhtausnäyte	Maito- ja liha-alanlaitokset	Tuotantoympäristö	2–10	0
Puhtausnäyte	Elintarvikehuoneistot	Tuotantoympäristö	1–10	10

* Toimialueella ei vuonna 2023 ollut liha-alan laitoksia

Elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten toteutumisaste oli 49 %. Luvussa ei ole mukana alkutuotannon valvonta. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia elintarvikevalvonnan tarkastuksia tehtiin 6 kpl. Valvontaa oli tarkoitus kohdentaa riskinarvioinnin perusteella, mikä Oiva-arvosanajakauman perusteella onnistui. Kohteet, joissa ei ehditty käydä, siirtyvät seuraavalle vuodelle. Alkutuotannon valvonnan kohteet, joille suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehdään, ovat maidontuotantotiloja. Maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksia ei tehty lainkaan vuonna 2023.

Viranomaisen suorittaman näytteenoton toteutumiseen vaikuttaa kohteiden omavalvontanäytteenoton toimivuus eikä kaikista kohteista ole ollut tarpeen ottaa näytteitä viranomaisen toimesta. Viranomaisen näytteenoton tarkoituksena on ensisijaisesti varmistaa toimijan omavalvontanäytteenoton luotettavuutta. Näytteenottoa ohjaa komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (2073/2005). Näytteenottosuunnitelman mukaisten näytteiden lisäksi otettiin 8 kpl Ruokaviraston koordinoiman vierasainevalvontasuunnitelman mukaista näytettä. Elintarvikehuoneistoista otettiin lisäksi valvontasuunnitelman ulkopuolisia näytteitä 3 kertaa.

3.3. Terveysturvallisuuden mukainen valvonta

Terveysturvallisuuden mukaisen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 35 %. Akuutti- valvontaa oli terveysturvallisuuden mukaisessa valvonnassa edelleen paljon. Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 34 ja muita, valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia 31. Jälkimmäiset olivat lähinnä asunnontarkastuksia. Erilaisiin yhteistyökokouksiin osallistuttiin 14 kertaa. Valvonnassa tehtiin yhteistyötä mm. valvontaeläinlääkärin, rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja sosiaalitoimen kanssa. Lausuntoja ympäristöterveydenhuolto antoi vuonna 2023 33 kpl. Suurin osa lausuntopyynnöistä liittyi terveysturvallisuuden toimialaan. lausuntopyyntöjä tuli kuntien rakennusvalvonnasta, ympäristönsuojelusta ja kaavoituksesta sekä ELY-keskukselta.

Taulukko 5 Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet 2020–2024
Kursiivilla on merkitty Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen omat
painopisteet vuodelle 2023.

	Terveydensuojelun painopisteet 2020–2024	Kyllä	Ei	Osittain
Omavalvonn an tukeminen	<p>Toiminnanharjoittajien tukeminen terveystaitaa aiheuttavien riskien tunnistamisessa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa.</p> <p>Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa.</p> <p>Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen ja käyttöönotto.</p>		X	
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö	<p>Terveyshaittojen tunnistaminen, haittaepäilyn selvittäminen ja ennaltaehkäisy yhteistyössä eri viranomaisten (mm. rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto) kanssa.</p> <p>Terveydensuojelun huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa; annetaan lausuntoja kaavoitus- ja ympäristölupaprosesseissa.</p> <p>Pohjois-Pohjanamaan alueella talousvesinäytteenottokoulutuksen suunnittelu, toteutus ja osallistuminen.</p> <p>Internet-sivujen luominen ja päivittäminen, muiden kaupungin viestintäkanavien käyttäminen.</p> <p>Ohjeiden ja lomakkeiden päivittäminen.</p>	X		
Valmius ja kriisinhallinta	<p>Pandemiavalmiuden kehittäminen.</p> <p>Valmiussuunnitelman päivittäminen.</p> <p>Valmiusryhmiin osallistuminen ja yhteistyö eri viranomaisten (pelastusviranomaisen, kuntien edustajat, ELY-keskus, THL, poliisi, toiminnanharjoittajat, AVI) kanssa.</p> <p>Toimivasta sote-yhteydestä huolehtiminen.</p>	X	X	
				X

Taulukko 6 Terveydensuojelulain mukaisen näytteenoton toteutuminen vuonna 2023

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto	Näytemäärä	Toteutunut näytteenotto
Talousveden valvontatutkimusohjelman mukaisia näytteitä	n. 60	68
Uimarantavesinäytteitä (myös talviuintipaikat)	n. 30	33
Terveydellisten olojen valvonnan yhteydessä (esim. päiväkodit, vanhusten palveluasuminen) puhtausnäytteitä Luminometrillä (ATP-pitoisuus/soluperäiset epäpuhtaudet)	n. 30	1

Uimavesien osalta on suoritettu tavanomaista uintikauden aikaista valvontaa, mukaan lukien talviuintipaikat talvikaudella. Yhteistoiminta-alueella ei ole yhtään EU- uimarantaa.

Tutkimuksissa on tukeuduttu SeiLab Oy:n Haapaveden laboratorioon.

3.4. Tupakkalain mukainen valvonta

Tupakkalakiin (549/2016) kirjattuna lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Tupakkalain mukainen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 73 % (31 % vuonna 2022). Tupakkalain mukaista valvontaa on suoritettu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston eli Valviran valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti. Ohjelman mukaisia tavoitteita vuosille 2020–2024 ovat yhteistyö ennaltaehkäisevän päihdetyön kanssa, omavalvonnan tukeminen sekä laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö. Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön ja muiden viranomaisten kanssa alkoi vuonna 2020 yhteistyöryhmän koontumisella. Yhteistyöryhmä ei kokoontunut vuonna 2023.

Tupakan vähittäismyyntikohteiden osalta on kiinnitetty huomiota mm. vuonna 2019 tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin pakollisiksi tullessiin turvaominaisuusmerkintöihin sekä jäljitettävyyjärjestelmän mukaisiin yksilöllisiin tunnisteisiin.

Tupakkavalvonnasta peritään tupakan vähittäismyyntikohteilta vuosittainen myyntipistekohmainen valvontamaksu.

3.5. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin valvonta

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 68 % (25 % vuonna 2022). Käytetyn työajan arvioinneissa tupakka- ja nikotiinivalvonta lasketaan yhteisaikana. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin valvontaa tehdään muiden valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä.

3.6. Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta

Eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkäripalveluiden järjestämistä ohjaa Ruokaviraston laatima eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO). Ohjelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet ja sen tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, te-

hokkuutta ja laatua. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Paikallisella tasolla eläinlääkintähuollon suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa kunta, kuntayhtymä tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue. Kunnassa näistä tehtävistä huolehtii kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ympäristöterveyslautakunta.

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi eläinlääkintähuoltoon kuuluvasta toiminnasta säädetään eläin- tautilaissa (76/2021) ja eläinsuojelulaissa (247/1996) sekä alkutuotannon valvonnan osalta elin- tarvikelaissa (297/2021). Kotimaisen lainsäädännön lisäksi toimialaa säädellään EU:n lainsä- dännöllä.

3.6.1 Eläinlääkäripalvelut

Yhteistoiminta-alueella tarjotaan eläinlääkäripalveluja kahdesta kiinteästä toimipisteestä. Niva- lassa on kolmen eläinlääkärin yhteisvastaanotto ja Ylivieskassa neljän eläinlääkärin yhteisvas- taanotto, joka vastaa yhteistoiminta-alueella Alavieskan, Sievin ja Ylivieskan eläinlääkinnän palveluista arkipäivisin. Ylivieskan vastaanotolla on eläintenhoitaja. Eläintenhoitajan työpanos parantaa työn sujuvuutta ja työturvallisuutta ja on merkittävä välinehuollossa ja avustajana pieneläimille suoritettavissa toimenpiteissä.

Puhelinaika on kummallakin vastaanotolla arkipäivisin klo 8.00–9.30 yhdessä puhelinnume- rossa. Arkisin päiväaikaan kummallakin toimialueella kiirepuhelut keskitetään yhdelle eläinlää- kärille, jolloin muilla on mahdollisuus keskittyä ajanvarauspotilaisiin, ennalta suunniteltuihin terveydenhuoltokäynteihin ja sairaskäynteihin. Ylivieskan vastaanotolla yksi eläinlääkäri keskit- tyy arkisin pieneläinhuoltoihin. Ei-kiireisissä tapauksissa hoidon saa lähes 100-prosenttisesti viikon sisällä. Yli kolmen viikon odotusaikojia ei ole.

Toiminta-alueella on kaksi päivystyspiiriä. Näistä toiseen kuuluvat Alavieskan ja Ylivieskan li- säksi Kalajoen kaupunki sekä Merijärven kunta, joiden ympäristöterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä vastaa Kalajoen kaupunki. Toisen piirin muodostavat Nivala ja Sievi. Molem- missä päivystyspiireissä on keskitetty yhteydenottopuhelinnumero. Alavieskan, Ylivieskan, Ka- lajoen ja Merijärven päivystyksistä Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit tekevät 40 % ja päivystysrenkaaseen osallistuu kaksi yhteistoiminta-alueen eläin- lääkäriä. Nivalan ja Sievin päivystysrenkaassa on viisi eläinlääkäriä. Kiireellisen eläinlääkä- rinavun saa normaalitilanteessa kaikkina vuorokaudenaikoina kolmen tunnin sisällä yli 90 % tapauksissa. Etäisyys kiinteästä päivystyspisteestä ei ylitä sataa kilometriä mihinkään osaan päivystysaluetta.

Suurelän- ja pieneläinpäivystystä ei ole eriytetty, koska vastaanotolla hoidettavien pienikokois- ten eläinten päivystyskäyntimäärä on vain noin puolet tuotantoeläinkäyntien määrästä. Päi- vystyksen toteuttaminen yhteispäivystyksenä on onnistunut kohtuullisesti ja kiireellinen eläin- lääkäriapu on pystytty tarjoamaan valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti. Henkilöresurssien löytäminen eriyettyyn päivystystoimintaan olisi myös vaikeaa nykyisillä päivystyspiireillä.

Yhteistoiminta-alueen suur- ja pieneläinkäyntimäärät vuosina 2021–2023 käyvät ilmi taulukos- ta 7. Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiden suorittamien pieneläinten arki- ja päivystyskäyn- tien yhteenlaskettu lukumäärä on edelleen noussut verrattuna edelliseen vuoteen. Sen sijaan päiväaikaisten suurelänkäyntien lukumäärä on laskenut n. 130 käynnillä, ja päivystyskäyntien määrä noussut n. 30 käynnin verran. Ylivieskan suurelänkäyntimäärässä on ollut nousua, kun taas muiden kuntien suurelänkäyntimäärässä on ollut laskua.

Suureläinkäyntimäärät ovat vähentyneet karjojen lukumäärän vähennyttyä, mutta työmäärä ei kuitenkaan ole vähentynyt samassa suhteessa, koska karjakoot ovat vastaavasti kasvaneet. Työ painottuu enenevässä määrin ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon ja samalla käynnillä hoidetaan useita eläimiä. Sekä Naseva- että Sikava-terveydenhuoltokäyntejä on tehty suunnitteen saman verran, kuin vuonna 2022.

Taulukkoon 7 on koottu eläinlääkäreiden raportoimat suur- ja pieneläinkäynnit vuosilta 2021–2023. Lukumäärät eivät sisällä terveydenhuoltokäyntejä, jotka raportoidaan erikseen.

Taulukko 7 Käyntimäärät 2021–2023

Kunta	Suureläinkäynnit						Pieneläinkäynnit					
	2021		2022		2023		2021		2022		2023	
	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv
Ylivieska	369	63	389	43	395	70	949	105	1280	81	1276	90
Alavieska	300	64	330	48	301	42	142	8	157	8	173	10
Sievi	586	130	492	145	448	123	188	43	180	42	176	52
Nivala	1214	333	1003	278	909	299	148	117	137	111	174	93
Kalajoki, Merijärvi, muut	30	98	30	123	57	138	147	103	139	68	127	89
Yhteensä	2499	688	2244	637	2110	672	1574	376	1893	310	1926	334

Taulukkoon 8 on koottu yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiden raportoimat päivystysaikaiset käynnit vuosilta 2021–2023. Ylivieskan, Alavieskan, Kalajoen ja Merijärven päivystyspiiriin osallistuu yhteistoiminta-alueelta kaksi eläinlääkärinä. Sievi-Nivalan päivystyspiirissä päivystykset jaetaan viiden eläinlääkärin kesken.

Taulukko 8 Suoritetut päivystyskäynnit 2021–2023

Päivystyspiiri	Suureläinkäynnit			Pieneläinkäynnit		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Ylivieska	63	43	70	105	81	90
Alavieska	64	48	42	8	8	10
Kalajoki, Merijärvi, muut	98	123	138	103	68	89
Yhteensä	225	214	250	216	157	189
Käynnit / eläinlääkäri (2) / v.	113	107	125	108	79	95
Sievi	130	145	123	43	42	52
Nivala	333	278	299	117	111	93
Yhteensä	463	423	422	160	153	145
Käynnit / eläinlääkäri (5) / v.	93	85	84	32	31	29

Eläinlääkintähuollossa ei käytetä ostopalveluja.

Yhteistoiminta-alueella ei ole ajallisesti kattavia yksityisiä eläinlääkintäpalveluja. Alueella toimii kaksi yksityistä, pieneläimiä hoitavaa eläinlääkäriasemaa, jotka ovat Savisillan eläinklinikka

Ylivieskassa ja Eläinklinikka Nivel Nivalassa. Savisillan eläinklinikalla hoidetaan pieneläimiä päiväaikaan ajanvarauksella. Kyseinen eläinlääkäriasema ei päivystä. Vastaanotto on ollut suljettuna yrittäjien loma- ja muina vapaa-aikoina. Savisillan eläinklinikalle on remittoitu potilaita tarpeen vaatiessa ja vastaanoton ollessa auki. Asiasta ei ole sopimusta. Kyseisellä eläinlääkäriasemalla on mm. röntgen, jota yhteistoiminta-alueen vastaanotoilla ole. Lisäksi yrittäjät suorittavat operaatioita, jotka ylittävät kunnalliselta eläinlääkinnältä edellytettävän perustason. Eläinklinikka Nivel toimii Nivalan keskustassa.

Alueella on myös yksityisiä suurelainterveydenhuoltopalvelun tarjoajia.

3.6.2 Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on vuonna 2023 ollut terveydenhuoltosopimus 211 nautatilalla (Alavieska 34, Nivala 98, Sievi 50 ja Ylivieska 29) ja 8 sikatilalla (Alavieska 1, Nivala 6, Sievi 0 ja Ylivieska 1). Lukumäärässä ovat mukana myös vuoden 2023 aikana lopettaneet nautatilat, joita on käytettävissä olevien tietojen mukaan 6 kpl. Yhteistoiminta-alueen praktikot ovat raportoineet suorittaneensa yhteensä 182 Naseva-terveydenhuoltokäyntiä vuonna 2023 (188 vuonna 2022) ja 28 Sikava-terveydenhuoltokäyntiä (26 vuonna 2022). Luvuissa ovat mukana kaikki terveydenhuoltokäynnit (sekä vuosi- että tilannekatsaukset).

Alueen nautatiloille on vuonna 2023 tehty yhteensä 190 terveydenhuollon vuosikatsausta, joista n. 74 % yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiden toimesta. Loput tilat, n. 26 % alueen nautatiloista, käyttää näin ollen yksityisten terveydenhuoltoeläinlääkäreiden palveluita. Naseva-tilannekatsauksia on tehty yhteensä 209. Sikava-käyntejä on tehty 35. Luvuissa ovat mukana sekä kunnaneläinlääkäreiden että yksityisten eläinlääkäreiden tekemät käynnit. Lähteenä on käytetty Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta saatuja tilastoja.

Yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuolto on pystynyt tarjoamaan kysyntää vastaavasti tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja. Terveydenhuoltopalvelut ovat ajanvarausperusteista työtä, joille on vastaanottojen sisäisellä työnjaolla pyritty varaamaan riittävästi aikaa. Terveydenhuoltokäyntien tilaaminen on tuottajan vastuulla.

3.6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät

Valvontaeläinlääkärin virka on vuonna 2023 ollut täytettynä kokoaikaisella viranhaltijalla. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ja Kalajoen kaupungilla on sopimus valvontaeläinlääkäriresurssin hankkimisesta Ylivieskan yhteistoiminta-alueen käyttöön. Sopimuksen mukaan Kalajoen kaupunki perustaa valvontaeläinlääkärin viran, jonka vuosityöpäloksesta ohjataan 50 % Ylivieskan yksikön käyttöön. Virkaa ei saatu täytettyä vuonna 2023 eikä lisäresurssia valvontaan näin ollen saatu.

Vuoden 2023 valvontasuunnitelmassa suunniteltu valvontaeläinlääkäriresurssi oli 1,5 htv. Siitä arvioitiin kuluvan 1,2 htv valtion toimeksiantotehtäviin, pääasiassa eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvontaan. Loput 0,3 htv suunnattiin maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksiin ja muihin, kunnan vastuulla oleviin tehtäviin. Vuonna 2023 resurssia oli käytettävissä 1 htv:n verran, josta n. 88 % on kulunut valtion valvontatehtäviin, pääasiassa eläinsuojeluvalvontaan. Kunnan tehtäviin ovat lukeutuneet mm. lausuntojen anto ja erilaiset yhteistyökokoukset.

Epäilyyn perustuva välttämätön eläinsuojeluvalvonta ja eläintautivalvonta on pystytty hoitamaan tarvetta vastaavasti. Osa eläinsuojelutarkastuksista on jouduttu hoitamaan viiveellä, ja suunnitelmalliseen valvontaan kuuluvia tarkastuksia ei resurssivajeen takia pystytty suoritta-

maan. Suunnitelmallisen valvonnan tehtävät koostuvat eläinsuojelulain 24 §:ssä tarkoitettujen ammattimaisten tai muutoin laajassa mitassa pidettävien seura- ja harrastuseläinten pitopaikkojen tarkastuksista. Eläinsuojelullisten epäkohtien korjaamiseksi annettujen määräysten ja kieltojen noudattamista on seurattu uusintatarkastuksin.

Korkeapatogeeninen lintuinfluenssa H5N1 työllisti sekä valvontaeläinlääkärinä että praktikoita elokuusta 2023 lähtien. Sievissä todettiin korkeapatogeenista H5N1-virusta luonnonvaraisissa linnuissa elokuussa ja Alavieskassa kyseistä virusta todettiin yhdellä minkkitarhalla 27.9.2023. Eläinlääkärit toimittivat kuolleita lintuja tutkimuksiin toimialueen eri puolilta ja osallistuivat marraskuussa lintuinfluenssakartoituksiin turkistarhoilla. Aluehallintoviraston pyynnöstä kartoituksiin osallistuttiin myös Kalajoella.

Taulukko 9 Eläinlääkintähuollon valtion valvontatehtävät 2021 - 2023 (eläinsuojelu, eläintauti, sivutuote)

Kunta	Valvontaeläinlääkäri			Praktikot			Yhteensä		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Ylivieska	30	19	18 (29)	9	21	12	39	40	30
Alavieska	21	4	23 (29)	1	11	12	22	15	35
Sievi	41	8	2 (2)	9	7	7	50	15	9
Nivala	31	19	31 (44)	9	7	19	40	26	50
Yhteensä	123	50	74 (104)	28	46	50	151	96	124

Taulukon 9 luvuissa ovat mukana praktikoiden osalta myös tarkastusyrietykset ja parityönä tehdyt tarkastukset. Valvontaeläinlääkärin osalta luvuissa ovat mukana toteutuneet tarkastukset, ja suluissa sekä toteutuneet tarkastukset että tarkastusyrietykset. Myös tarkastusyrietyksistä pidetään kirjaa, jotta niihin kuuluva työaika tulee näkyviin.

3.6.4 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Yhteistoiminta-alueelle saatiin vuonna 2023 pätevyysvaatimukset täyttäviä sijaisia praktikoille tarvetta vastaavasti. Valvontaeläinlääkärin lomien ja poissaolojen aikana akuutit valvontatehtävät on hoidettu praktikoiden toimesta. Tiedonkulku valvontaeläinlääkärin ja praktikoiden välillä on varmistettu. Valvontaeläinlääkäri ja praktikot ovat pitäneet säännöllisiä palavereja.

Valvontaeläinlääkärin työtä on tuettu mahdollistamalla yhteistoiminta neljän valvontayksikön valvontaeläinlääkäreiden kesken. Helmen, Kalajoen, Ylivieskan ja Haapajärven valvontayksiköillä on sopimus, joka mahdollistaa tarkastustoiminnan yli toimialuerajojen. Eläinlääkinnän henkilöstöllä on ollut mahdollisuus työnohjaukseen ja kouluttautumiseen.

4. Häiriötilanteisiin varautuminen

4.1. Toiminta häiriötilanteissa

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden (Helmi, Kalajoki, Ylivieska ja Haapajärvi) yhteisen häiriötilannesuunnitelman vuosittainen päivityskokous pidettiin Kalajoella toukokuussa 2023. Alaryhmät järjestivät lisäksi tarpeen mukaan etäpalavereita. Häiriötilannesuunnitelma on Teams-alustalla, johon alueen ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoilla on pääsyoikeus.

Poikkeusolojen varalle tehtyä valmiussuunnitelmaa ei ole päivitetty vuonna 2023.

4.2. Epidemioiden selvittäminen

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annetun asetuksen (1365/2011) 3 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovitettava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä.

Asetuksen 4 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä. Työryhmä on nimetty hygieniatyöryhmäksi ja sen kokoonpano noudattaa elintarvike- ja vesiepidemia-selvitysasetusta. Se kokoontui vuonna 2023 kaksi kertaa.

Vuonna 2023 yhteistoiminta-alueella ei ollut elintarvike- tai vesivälitteisiä epidemioita. Ympäristöterveydenhuolto selvitti yksittäisiä ruokamyrkytyspäilyjä yhteydenottojen perusteella.

5. Yhteenveto ja pohdinta

5.1. Valvonnan resurssien toteutuminen

Taulukko 10 Henkilöstövoimavarojen (htv) jakautuminen eri toiminnoille v. 2023

	Valvontasuunnitelma htv			Toteutunut htv		
	Suunniteltu resurssi	Suunnitelmallisen valvonnan tarve	Muu tarve	Suunnitelmallinen valvonta	Muu valvonta	Yhteensä
Eläinlääkintähuolto	7,0					7,0
Eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvonta	1,2	0,1	1,1		0,9	0,9
Valvontaeläinlääkärin muut tehtävät	0				0,1	0,1
Elintarvikevalvonta - Terveysinsinöörit 0,8 + 0,9 - Ympäristöterveydenhuollon johtaja 0,05	1,75	1,55	0,25	1,5	0,25	1,75
Maidontuotantotilat	0,3	0,3		0		0
Terveydensuojeluvalvonta	2,0	0,7	1,3	0,5	1,15	1,65
Tupakka- ja nikotiinivalvonta	0,1	0,05	0,05	0,1	0	0,1
Hallinto	0,95					0,95
Avustava henkilökunta	1,0					1,0
YHTEENSÄ	14,3	2,7	2,7	2,1	2,4	13,45

Toteutuneen valvonnan henkilötyövuosien jakautumisessa on otettu huomioon tarkastustoiminnan lisäksi muihin virallisiin valvontatoimiin kulunut aika. Näitä toimia ovat ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja suurin osa näytteenotosta. Edellä mainitut luokitellaan valvontasuunnitelmaan sisältyviksi tapahtumiksi. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia tapahtumia ovat mm. lausuntojen anto, ohjaus ja neuvonta, ruokamyrkytyspäilyjen selvittely ja terveyshaittaepäilyn perusteella tehtävät tarkastukset. Eniten valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuskäyntejä suoritettiin terveydensuojelulain mukaisessa valvonnassa, 29. Suunnitelmallisten tarkastusten

toteutuminen käy ilmi taulukosta 11 ja suoritteet kunnittain taulukosta 12. Kaikkiaan tarkastuskäyntejä / htv on tehty n. 50 kpl.

Taulukko 11 Suunniteltujen tarkastusten toteutuminen 2023 (suluissa toteuma 2022)

	Suunniteltu	Toteutunut	
	Suunnitelman mukaiset tarkastukset	Tehdyt suunnitelman mukaiset tarkastukset	Toteuma-%
Elintarvikelaki (ei sis. alkutuotantoa)	146	72	49 (54)
Alkutuotannon valvonta	40	0	0
Tupakka	26	19	73 (31)
Nikotiini	19	13	68 (25)
Terveysturvallisuuslaki	97	34	34 (72)
Yhteensä	328	138 (207)	42 (64)

Taulukko 12 Suoritteet 2023 kunnittain

Suorite		Ylivieska	Alavieska	Sievi	Nivala	Yht.
Tarkastus	Valv.suunnitelmaan sisältyvä	80	6	14	38	138
	Valv.suunnitelman ulkopuolinen	21	2	7	6	36
Ilmoitus tai hakemus		51	7	24	43	125
Näytteenotto ja mittaus	Valv.suunnitelmaan sisältyvä	47	20	32	42	141
	Valv.suunnitelman ulkopuolinen	7	1	2	3	13
Ohjaus ja neuvonta		12		2	2	16
Hallinnolliset pakkokeinot		1				1
Lausunnot		15	1	4	11	31
Sairastuminen, haitta		5			1	6
Yht.työkokoukset		5	6		3	14
Yhteensä		244	43	85	149	521

Lähde: Vati-järjestelmän raportti

Taulukon 12 suorittemäärät perustuvat valtakunnallisen valvontatietojärjestelmän raporttiin. Ohjauksen ja neuvonnan rivillä olevat suorittemäärät ovat vain osa annetusta ohjauksesta ja neuvonnasta. Vatiin ei ole kirjattu kaikkia puhelimitse tai sähköpostitse tulleita yhteydenottoja ja asiakasneuvontaa, esimerkiksi tapauksissa, joissa yhteydenotto on johtanut tarkastuskäyntiin.

5.2. Ympäristöterveydenhuollon tulot

Maksut on peritty hyväksytyin taksan mukaisina. Tulot on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13 Ympäristöterveydenhuollon tulot vuonna 2023 (Lähde: Accuna 8.2.2024)

	Tulot suunnitelmallisesta valvonnasta ja päätöksistä + muut tulot, €
Terveysvalvonnan maksutuotot yhteensä	109 209
Terveysvalvonnan vuosimaksut	66 133
Terveysvalvonnan tarkastusmaksut	18 551
Todistusmaksut	13 180
Muut maksut ja korvaukset (näytteenotto)	7 558
Sisäiset maksutuotot	3 787
Valtion toimeksiantotehtävien korvaus, valvontaeläinlääkäri	79 742
Valtion toimeksiantotehtävien korvaus, praktikat	15 673
Klinikkamaksut, laboratoriotarv. (elh)	23 685
Yhteensä	228 309

5.3. Pohdinta

Ympäristöterveydenhuolto siirtyi vuoden 2023 alussa Peruspalvelukuntayhtymä Kalliosta osaksi Ylivieskan kaupungin organisaatiota. Ympäristöterveydenhuollon keskeisinä tavoitteina vuodelle 2023 olivat toiminnan vakiinnuttaminen osana Ylivieskan kaupungin organisaatiota, terveyshaittojen ehkäiseminen viestinnän ja ennalta ehkäisevän valvontatyön keinoin ja ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen yhteistyössä muiden ehkäisevän päihdetyön toimijoiden kanssa.

Organisaatiomuutoksen valmistelu aloitettiin jo vuoden 2022 puolella. Toiminnan mukauttaminen uuden organisaation käytäntöihin alkoi vuoden 2023 alussa. Tähän lukeutui muun muassa ympäristöterveyslautakunnan työn käynnistäminen ja lautakunnan perehdyttäminen ympäristöterveydenhuollon tehtäväkentän keskeisiin sisältöihin. Organisaatiomuutos on edellyttänyt lukuisten käytännön asioiden selvittelyä ja paneutumista Ylivieskan kaupungin ohjeistuksiin, sääntöihin ja toimintatapoihin, ja niiden viestimistä henkilöstölle.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminnan käynnistyminen 1.1.2023 työllisti valvontayksikköä alkuvuonna, koska suuri määrä ilmoitusvelvollisia valvontakohteita siirtyi organisaatiosta toiseen. Tämän vuoksi valvontayksikön käsittelemien ilmoitusten määrä nousi selvästi aiemmasta. Vuonna 2023 valvontayksikkö käsittelemien ilmoitusten määrä nousi selvästi aiemmasta. Vuonna 2023 valvontayksikkö käsittelemien ilmoitusten määrä nousi selvästi aiemmasta. Vuonna 2023 valvontayksikkö käsittelemien ilmoitusten määrä nousi selvästi aiemmasta. Vuonna 2023 valvontayksikkö käsittelemien ilmoitusten määrä nousi selvästi aiemmasta. Eläinlääkintähuollon osalta merkittävä asia oli päivystyksiä koskeva paikallinen sopimus, joka laadittiin keväällä 2023. Haasteellisimmaksi asiaksi uuteen organisaatioon siirtymisessä osoittautui laskutus, joka saatiin toimimaan marraskuussa 2023. Yhteenvedon voidaan todeta, että toiminta on saatu mukautettua uuteen organisaatioon ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Ympäristöterveydenhuoltoa koskevat riskit ja niiden hallinta on kuvattu erillisessä riskienhallintalomakkeessa. Henkilöstöä koskevista riskeistä suurin on vuodesta toiseen ollut pieni yksikkökoko ja siitä johtuva haavoittuvuus. Äkilliset poissaolot ja poisjäännit ovat omiaan hidastamaan ja vaikeuttamaan valvontatoimien suorittamista, lisäksi ne voivat vaikuttaa asiakkaille annettaviin ohjaus- ja neuvontapalveluihin. Henkilöstöresurssien niukkuuden vuoksi tarkastuksia jää tekemättä ja siirtyy seuraaville vuosille. Vuonna 2023 irtisanoutui yksi praktikkokunnan eläinlääkäri ja yksi terveysinsinööri. Virat täytettiin uusilla viranhaltijoilla. Terveysvalvonnassa oli henkilövajausta koko viimeisen vuosikolmanneksen yhden terveysinsinöörin irtisanouduttua, mikä näkyy terveydensuojeluvalvonnan suunnitelmallisen valvonnan suoritemäärissä.

Eläinlääkäritilanne oli vuonna 2023 kohtuullinen yhden eläinlääkäriin irtisanoutumisesta ja henkilöstön virkavapaista huolimatta. Eläinlääkintähuoltoon saatiin riittävästi sijaisia etenkin kesäkuukausille. Asiakkaille kyettiin tarjoamaan peruspalvelut tarvetta vastaavasti, kohtuullisessa ajassa. Päiväaikaisten suureläinkäyntien yhteenlasketut käyntimäärät ovat laskeneet muutama prosenttiyksikön edelliseen vuoteen verrattuna, ja päivystysaikaisten suureläinkäyntien lukumäärä on vastaavasti noussut. Sekä päivä- että päivystysaikaisten pieneläinkäyntien lukumäärä on noussut hieman vuoteen 2022 verrattuna.

Alajuoksun päivystyspiirissä (Ylivieska, Alavieska, Kalajoki ja Merijärvi) suureläinkäyntien osuus päivystyskäynneistä on ollut 57 % ja pieneläinkäyntien osuus 43 %. Ylivieskan kaupungin osalta pieneläinpäivystyskäyntien määrä ylittää suureläinkäyntien määrän. Sievi-Nivalan päivystyspiirissä suureläinkäyntien osuus päivystyskäynneistä on ollut 75 % ja pieneläinkäyntien 25 %. Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreistä kaksi päivystää alajuoksun päivystyspiirin alueella, ja viisi Sievi-Nivalan päivystyspiirin alueella. Eläinlääkäriä kohden päivystyskäyntejä on ollut vuoden aikana alajuoksun päivystyspiirissä 220 kpl, Sievi-Nivalan päivystyspiirissä 113 kpl.

Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten määrä on laskenut hieman vuodesta 2022. Oiva-arvosanojen jakauma noudattelee valtakunnallista jakaumaa A- ja B-arvosanojen yhteenlasketun osuuden osalta. C-arvosanojen suhteellinen osuus on noussut aiemmista vuosista jonkin verran, mikä viittaa siihen, että valvonta on kohdentunut kohteisiin, joissa tarve valvonnalle on suurempi. Alkutuotannon valvontaa eli käytännössä maidontuotantotilan hygieniatarkastuksia ei tehty vuonna 2023. Maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset on työnjaossa määritelty valvontaeläinlääkäriin tehtäviksi, mutta niitä ei ole kyetty tekemään resurssivajeen takia. Viranhaltijan työaika on kohdentunut suurimmaksi osaksi valvontatehtäviin, etenkin eläinsuojeluvalvontaan.

Tupakka- ja lääkelakitoimialan tarkastusmäärissä ei täysin saavutettu tavoitteita mutta vuoteen 2022 verrattuna tarkastuksia suoritettiin huomattavasti enemmän.

Merkittävä osa terveydensuojelulain mukaisista tarkastuksista, lähes puolet, oli muita, kuin valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia.

Terveysvalvonta antoi toimijoille runsaasti ohjausta ja neuvontaa sekä vastasi asiakkaiden yhteydenottoihin. Lausuntoja annettiin 33 kappaletta.

Toimintavuonna tarkastamatta jääneiden kohteiden tarkastus siirtyy seuraavalle vuodelle.

Talouden seurannan osalta voidaan nostaa esiin terveysvalvonnan ennakoitua suuremmat maksutuotot ilmoitusten käsittelystä perittävien maksujen ja valtion valvontatehtävistä maksettujen korvausten osalta. Valvonnan vuosimaksuilla katetaan merkittävä osa ympäristöterveydenhuollon kustannuksista.